
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ოფისში

2011 წლის 12 ოქტომბერს გამართული
საჯარო დისკუსია თემაზე:

“თანამონაწილეობითი ქალაქგანვითარება – გზა
სოციალური თანხმობისაკენ”

ძირითადი მომსახურებლები:

ნიკა შავიშვილი – საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა
და დიზაინის ფაკულტეტის არქიტექტურის
ისტორიისა და თეორიის მიმართულების
ხელმძღვანელი; სრული პროფესორი; კომპანია
“კიდ არქიტექტურის” დამფუძნებელი და
დირექტორი

გია აბულაძე – არქიტექტორი

ალექსანდრე ელისაშვილი – „ტფილისის
ჰამქრის“ ხელმძღვანელი

ლადო ვარდოსანიძე – საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის პროფესორი, ჰაინრიჰ ბიოლის
ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური
ოფისის ექსპერტი

მოდერატორი: გიორგი გვახარია

გოგი გვაზარია – მოგესალმებით. ვინც პირველად იმყოფება ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის დისკუსიაზე, მინდა ვუთხრა, რომ გარემოს დაცვა, ურბანისტიკა ბიოლის ფონდის მოღვაწეობის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ სფეროს წარმოადგენს. ამ დარბაზში არა ერთხელ ჩატარებულა ამ თემისადმი მიძღვნილი დისკუსია. იყო პრობლემებზე საუბარი, ცხარე კამათიც, მაგრამ სიტუაცია სულ უფრო უარესდება.

მოვუსმინოთ მომხსენებლებს და შემდეგ დავსვათ შეკითხვები. ვფიქრობ პირველად სიტყვა მივცეთ ბატონ ალექსანდრე ელისაშვილს, რომელიც არის „ტფილისის ჰამქრის“ ხელმძღვანელი და ჩემი კოლეგა. ჩემი აზრით ალექოს გამოსვლა დაგვეხმარება დარბაზის გამოცოცხლებასა და პროვოცირებაში, რათა იმ პრობლემებზე ვილაპარაკოთ, რომლებსაც სვამს ამდენი ხნის განმავლობაში „ტფილისის ჰამქარი“.

ალექსანდრე ელისაშვილი – მოგესალმებით. მე გახლავართ თბილისზე მზრუნველთა გაერთიანების, “ფილისის ჰამქრის” თავმჯდომარე. დისკუსიის სათაური ბევრი ჩემი მეგობრის ოცნებას, იყოს სოციალური თანამონაწილეობა და ქალაქის განვითარებაში ყველანი ერთად ვმონაწილეობდეთ, ასახავს. ეს ჯერჯერობით მიუღწეველია. ქალაქის ხელმძღვანელობა, როგორც ყოველთვის, არ არის წარმოდგენილი. რამდენიმე სიტყვას ვიტყვი სამშენებლო კომპანიების მისამართით. ცუდ ტონს და მაგალითს იძლევა ქალაქის ხელმძღვანელობა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ბატონი უგულავაა ქალაქის მერი. ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე დახურული და გაუმჭვირვალე სტრუქტურა. ჩვენს ორგანიზაციას ყოველდღიური მიმოწერა აქვს ქალაქის მერიასთან სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით, იქნება ეს “იმელი”, მირზა შაფის ქუჩა, კალაუბანში, რიყესა თუ აღმაშენებლის გამზირზე მიმდინარე პროცესები. ხან მოგვდის პასუხები, ხან არა. თუ მოგვდის, ცინიკური და აგდებული. ერთ-ერთი პასუხი ასეთი იყო, რომ არსებობს კულტურის სამინისტროს, მერიასა და ვითომ საზოგადოების წარმომადგენელთა მიერ ერთობლივად დაკომპლექტებული გაერთიანებული სამეცნიერო მეთოდური საბჭო. ვითომ არასამთავრობო ორგანიზაციებს იქ წარმოადგენენ მერიის მიერ დაფუძნებული ორგანიზაციების, ფონდების წარმომადგენლები. როდესაც ამ საბჭოს ყოველკვირეულ სხდომაზე ერთ-ერთი ჩვენი წარმომადგენლის დასწრება მოვითხოვეთ, გვიპასუხეს, რომ დარბაზში მის დასასწრებად ადგილი არ იყო. როდესაც მივწერეთ, რომ ჩვენ უზრუნველყოფდით შესაბამისი დარბაზით, მოგვივიდა პასუხი, რომ ჩვენი წარმომადგენლის დასწრება არ იყო მიზანშეწონილი, რადგან გადაწყვეტილების მიღებას ხელს შეუშლიდა. სამწუხაროდ ასე ესმის ქალაქის ხელმძღვანელობას თანამონაწილეობა ქალაქის განვითარებისას.

ალბათ უფრო იოლია დახურულ რეჟიმში მუშაობა, როდესაც დაინტერესებულ საზოგადოებას არ აქვს ინფორმაცია, როგორც ეს მოხდა მირზა შაფის შემთხვევაში და დღემდე ყველასთვის უცნობია, რა ბედი ელის მას. ეს ენება კალაუბანსაც, სადაც მიმდინარეობს სამუშაოები. ასევე უცნობია საბოლოოდ რა სახეს მიიღებს რიყე. უამრავი შეკითხვა გვქონდა აღმაშენებლის გამზირთან დაკავშირებით, რა სახსრებით, რა ვადებში, რომელი კომპანიები მუშაობენ, ასე იყო „იმელთან“ დაკავშირებითაც. და ამ დახურულ და გაუმჭვირვალე რეჟიმს სამწუხაროდ ფეხი აუბეს სამშენებლო და დეველოპერული კომპანიების წარმომადგენლებმა.

“ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლის” მესამე ეტაპი დაიწყო. მე და ჩემს მეგობრებს მიგვაჩნია, რომ ეს არის ძველი თბილისის ურბანული და ისტორიული მემკვიდრეობისთვის

საფრთხის შემცველი პროცესი. ამასთან დაკავშირებით უამრავი შეკითხვა გვექონდა. რატომ უნდა უჭერდეს მხარს ქალაქის მერია სამშენებლო კომპანიებს? რატომ უნდა დაუჭიროს მათ მხარი ადრე დაწყებული და გაჩერებული მშენებლობების მერიის გარანტიით დასრულებაში? თუ მათი ბიზნესი უნარიანია, რატომ არ შეუძლიათ პირდაპირ ბანკიდან აილონ კრედიტი და რატომ უნდა დაუდგეს ჩვენი სახელით ქალაქის ხელმძღვანელობა თავდებად, რომ აირჩიონ. რა პირობებში და როგორ ვითარებაში ტარდება ხოლმე ტენდერი და რამდენად გულწრფელია ეს პროცესი. ასევე მნიშვნელოვანია, როგორ ახორციელებს იმ უბნების მენეჯმენტს, საიდანაც მერიას გასახლებული ჰყავს მაცხოვრებლები და რა ელის იმ არეალებს, მაგალითად, პურის მოედანს, რომელიც არცთუ ისე მძიმე დღეში იყო. მისი მოვლა-პატრონობა შესაძლებელი იყო, მაგრამ ისეთ რეჟიმში ამყოფეს, მიღები გადაჭრეს, წყალი მიუშვეს, რომ ჩამონგრეულიყო. რა ელის ამ მოედანს? როდესაც ბიზნესი ეუფლება ადგილს, სადაც ორსართულიანი სახლი იდგა, იქ სამ ან ოთხსართულიანი სახლის აშენებას მაინც უნდა ველოდეთ. ანუ, “ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლე” ჩვენი შეფასებით არის კულტურული მემკვიდრეობისთვის უზარმაზარი საფრთხის შემცველი. თანაც წერტილოვანი ჩარევები, როდესაც ძველ ქალაქთან დაკავშირებით არ არსებობს ერთი მთლიანი საყრდენი გეგმა და დიდი სტრატეგიული მიდგომა და ხედვა, ძალიან დაახარალებს ურბანულ ქსოვილს და ყველაფერ იმას, რაც მოგვწონს ძველ ქალაქში. სამშენებლო კომპანიებიც ამ ფერხულში ჩაებნენ.

ერთადერთი კონკურსი მახსენდება, რომელიც რუსთაველის მეტროს თავზე მშენებლობას ეხებოდა. ის კონკურსი შემდეგ ჩავარდა, მაგრამ თავისთავად ის, რომ კონკურსი იყო გამოცხადებული, კვალიფიციური ხალხი იყო ჟიურიში ჩართული, საზოგადოებას შეეძლო მისულიყო, ენახა პროექტები და საკუთარი აზრი გამოეთქვა, მისასალმებელი იყო. ამის იქით საქმე არ წასულა. გასაგებია, მერიის მუშაობის რეჟიმი და მართვის სტილი, მაგრამ ხომ შეიძლება რომელიმე სამშენებლო კომპანიამ თქვას, რომ პატივს სცემს საკუთარ თავს, ქალაქის მოქალაქეებს და სურს ღიად და გამჭვირვალედ გამოფინოს პროექტი და მისცეს ყველა დაინტერესებულ ადამიანს მისი გაცნობის საშუალება. ასეთ კომპანიებზეც ვოცნებობ. შეიძლება არიან და არ ვიცი. გმადლობთ.

გოგი ვვასარია – მადლობა. დღევანდელი დისკუსიის სათაური და ალეკოს გამოსვლა ბადებს აზრს, რომ ახლა ბატონ ლადო ვარდოსანიძეს უნდა მივცე სიტყვა, იმიტომ რომ მე და ბატონ ლადოს ამ დისკუსიების დროსაც და ტელევიზიითაც ბევრი გვისაუბრია იმაზე, რომ თანამონაწილეობითი ქალაქგანვითარება მართლაც არის სოციალური თანხმობის ერთ-ერთი მანიშნებელი. მაგრამ რამდენად არის თავად საზოგადოება მონდომებული თავისი ქალაქის განვითარებაში აქტიური მონაწილეობის მისაღებად, ვაქტიურობთ თუ არა თითოეული ჩვენგანი. იქნებ მართლაც არა მარტო ხელისუფლების უნდობლობაა ადამიანების მიმართ, როდესაც საუბარია ქალაქის განვითარებაზე, არამედ საზოგადოების პასიურობაც. იმიტომ რომ გვითქვამს, რომ ჩვენი კულტურის პრობლემაა გარემოს მიმართ გულგრილობა. ასეა თუ რაიმე შეიცვალა ბატონ ლადოს პოზიციამ, ახლა გავივებთ.

ლადო ვარდოსანიძე – სადამო მშვიდობისა. ყველას მოგესალმებით, განსაკუთრებით ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტებს. ძალიან კარგია, რომ გარდა წმინდა პროფესიული დაოსტატებისა, იმაზეც დაიწყებთ ფიქრს, რომ ქალაქი უწინარესად ჩვენ, ადამიანები ვართ. დღევანდელი დღე ძალიან ურბანულია, ასე ვიტყვოდი. დღეს არის ყველაზე ურბანიზებული

ქვეყნის, შეერთებული შტატების, ამერიკის აღმოსავლეთის დღე. ეს ტექსტი შესაძლოა ცოტა ევროპოცენტრულია, ამერიკა ისედაც არსებობდა. ყოველ შემთხვევაში, ეს დღე ჩვენს შეხვედრას ემთხვევა.

პარალელურად ძალიან საინტერესო ლექცია მიმდინარეობს საჯარო ბიბლიოთეკაში. ჩამოსულია გაეროს იმ ორგანიზაციის რეგიონული კოორდინატორი, რომელიც მეურვეობს საცხოვრისსა და ქალაქგანვითარებას და ცოტა არ იყოს იმედის მომცემი შტრიხები გამოჩნდა. 2012 წლიდან თბილისის მერია ურბანული ინდიკატორების შეგროვებას დაიწყო და მაშინ მივხვდებით, წინ მივდივართ თუ უკან. ურბანული ინდიკატორების სისტემა ერთადერთი საშუალებაა იმისათვის, რომ რეალურად შევაფასოთ გარემო. გარდა ამისა, დღეს გამოვიდა ჟურნალ “ლიბერალი” სპეციალური ნომერი, რომელიც მთლიანად ეძღვნება ქალაქგანვითარებას. აქვე უნდა გითხრათ, რომ ურბანული განვითარება ბიოლის ფონდის ერთ-ერთი პრიორიტეტია. ამ მიმართულებით სასტიპენდიო პროგრამაც არსებობს.

ალეკომ ძალიან მძაფრად დაახასიათა ვითარება. ბევრ რამეში ვეთანხმები, მაგრამ ამ პრობლემას მეორე მხრიდან მივუდგები. საბჭოთა ქალაქმშენებლობის ერთ-ერთი დიდი დანაშაული იყო ის, რომ მან გაყო ქალაქების ფიზიკური და სოციალური გარემო. ჩვენ არ ვხასიათდებოდით მოქალაქეობრივი აქტივობით. ეს განსაკუთრებით მწვავედ გამოჩნდა დღეს. გამოგვეყვას ჰომოსოვეტიკური ფსიქოლოგია, მაგრამ კარგია, რომ გარდატეხის ელემენტებს ვხედავ, თუნდაც ჩვენი აუდიტორიის ახალგაზრდული შემადგენლობის გამო.

მოქალაქეთა თანამონაწილეობა ანუ სოციალური დაგეგმვის პრობლემა ახალი არ არის. ამ იდეას საფუძველი დაედო დაახლოებით ასიოდე წლის წინ შოტლანდიელი ურბანისტის პატრიკ გედესის მიერ. მას შემდეგ ევროპული და შეერთებული შტატების ქალაქგეგმარება წარმოუდგენელია მოქალაქეთა თანამონაწილეობის გარეშე. პერესტროიკის პერიოდში საბჭოეთშიც დაიწყო ფიქრი იმაზე, როგორ ჩართულიყო მოსახლეობა ქალაქის განვითარებაში. შემძლია გაჩვენოთ იმ პერიოდში გამოცემული რამდენიმე ბროშურა. ეს იდეა ჯერ კიდევ საბჭოეთში ლიბერალიზაციის პერიოდში ჩაისახა ქალაქმშენებლობის ცენტრალურ ინსტიტუტში. მართალია მასალები ძირითადად მიმოხილვითი ხასიათისაა, მაგრამ იმდროინდელი ევროპის და შეერთებული შტატების საუკეთესო მაგალითებია მოყვანილი და დახასიათებულია თითოეული ქვეყანა. ყველაზე პროგრესული, დემოკრატიული პირობები რა თქმა უნდა, სკანდინავიის ქვეყნებში, განსაკუთრებით ჰოლანდიასა და დანიაში და დიდ ბრიტანეთში იყო. იმ პერიოდშიც კი ჰოლანდიაში მოსახლეობას ჰქონდა ვეტოს დადების უფლება რეკონსტრუქციის პირობებში. დანიაში უფრო გაწერილი იყო პროცედურები, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, უნდა ვიცოდეთ, რომ სოციალური დაგეგმვის გარეშე არც ერთი მსხვილი ქალაქგეგმარებითი პროექტი ევროპის ქალაქებში არც მაშინ და არც ახლა არ ხორციელდება.

გაეროს ორგანიზაცია, რომელზეც საუბრის დასაწყისშიც მოგახსენეთ, ცდილობს დანერგოს სოციალური დაპროექტება მესამე სამყაროს ქვეყნებში. გამოცემულია არა ერთი სახელმძღვანელო, ერთ-ერთი აქ მაქვს, თუ დაინტერესდებით, შეგიძლიათ გაეცნოთ. მასში საუბარია ქალაქგეგმარებით გადაწყვეტილებაში მოსახლეობის თანამონაწილეობის ხერხებზე. თვით ტექნოლოგია საქართველოშიც კარგად არის დამუშავებული. ამ თემაზე არა ერთი ბროშურაა გამოცემული ჩვენშიც, მათ შორის არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ.

ალეკოს ვეთანხმები, ჩვენს შემთხვევაში გადაწყვეტია პოლიტიკური ნება. მოსახლეობასთან მუშაობა მომგებიანია ნებისმიერი პოლიტიკური პარტიისთვის. მე მქონდა სერიოზული შეხვედრა მერიის ერთ-ერთ ხელმძღვანელთან. დავსვი საკითხი იმ ჭრილში, რომელშიც ალეკო საუბრობდა. საუბარი შეეხო ერთ კონკრეტულ მაგალითს, აღმაშენებლის პროსპექტზე ხეების მოჭრას და ამოძირკვას. ამ საკითხმა საზოგადოებაში დიდი უსიამოვნება გამოიწვია. მინდა გითხრათ, რომ ეს გამართლებული ღონისძიებაა. გაიარეთ თბილისის ქუჩებში და ნახეთ როგორ არის ამონგრეული ტროტუარებზე ფილაქნები, რა დღეშია მიწისქვეშა კომუნიკაციები, შენობების საძირკვლები. ამ შემთხვევაში პრობლემას წარმოადგენდა მოსახლეობასთან მუშაობა და მისი არაინფორმირებულობა. თავის დროზე არ ყოფილა შერჩეული ურბანული ხეები. არსებობს “ურბოფილი” და “ურბოფობი” მცენარეები, ანუ მცენარეები, რომლებიც კარგად ეგუებიან და მეგობრულნი არიან ურბანულ გარემოსთან და პირიქით. ის ხეები ჩრდილს თითქმის არ იძლეოდა. თუ შეადარებთ ევროპული ქალაქების გამწვანებას, იქ ნახავთ მოვლილ, გაკრეჭილ ხეებს. ურბანული გამწვანება ერთია და ტყეში გაზრდილი მცენარე სხვა. ასე რომ, მიმაჩნია, რომ ეს სწორი ნაბიჯი იყო. გამოჩნდა პლენანოვის არქიტექტურა, მიხეილის პროსპექტის არქიტექტურა და ეს ერთ-ერთი საინტერესო სვლა იყო ამ თვალსაზრისით ქალაქის მერიის მხრიდან.

ვართ თუ არა პასიურები ამ მხრივ. ბატონმა გოგიმ იკითხა, სათანადოა თუ არა ჩვენი მოსახლეობის აქტიურობა და შემართება ამ საკითხების მიმართ. უნდა გითხრათ, რომ სამწუხაროდ, არა. დღესაც არსებობს ჰომოსოვეტიკუსების სინდრომი. გარემოსგან გაუცხოება ჩვენთვის ჩვეული სურათია. არსებობს ცნება “ნიმბიზმის სინდრომი”. რაც იმაში მდგომარეობს, რომ ადამიანს ოღონდ თვითონ არაფერი შეეხოს და დანარჩენი თუნდაც წყალს წაუღია. ეს ძალიან კარგად გამოჩნდა ვერეს ხეობაში ავტობანის გაყვანის დროს. პროტესტანტები იყვნენ არასამთავრობო ორგანიზაციები და იქაური მოსახლეობა, მათ შორის იქ მცხოვრები არქიტექტორები. თავის დროზე ასევე იყო მცდელობა საპროტესტო აქციის ჩატარებისა რიყესთან დაკავშირებით და იქაც ხუთიოდე კაცი თუ შეგროვდა. სხვაგვარი სურათი იყო ვერის სატრანსპორტო სამკუთხედთან დაკავშირებით, რომელმაც ძალიან შეაწუხა მოსახლეობა. შეგროვდა ხელმოწერები, მივედით ქალაქის იმდროინდელ ხელმძღვანელობასთან, ავუსხენით არსებული ვითარება და პატარა შედეგი – “საჭაშნიკეს” ზონაში მიწისზედა გადასასვლელი მივიღეთ. მანამდე წყლით სავსე მიწისქვეშა გადასასვლელში სიარულს გეთავაზობდნენ. ასე რომ, გარკვეული ძვრები ნამდვილად შეიმჩნევა. ვფიქრობ, კრიტიკული მასა გროვდება. არასამთავრობოები, ბიოლის ფონდი, “ტფილისის ჰამქარი” ამ მხრივ ძალიან დიდ საქმეს აკეთებენ. თუ კითხვები გექნებათ, მზად ვარ პასუხის გასაცემად. გმადლობთ.

გოგი ვახარია – დიდი მადლობა. ვფიქრობ, ორი განსხვავებული აზრი მოვისმინეთ. ალეკოს მოხსენებაში მეტი აქცენტი იყო გაკეთებული ხელისუფლებაზე, მის გულგრილობასა და უნდობლობაზე. ბატონი ლადო თავად საზოგადოების გულგრილობაზე საუბრობს. ალბათ ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა, რომ ის რაც ახლა ხეების მოჭრასთან დაკავშირებით მოვისმინეთ, ხელისუფლებას თავად განემართა საზოგადოებისათვის.

ახლა ბატონ ნიკა შავიშვილს მოვუსმინოთ.

ნიკა შავიშვილი – დიდი მადლობა მოწვევისათვის. ბატონი ალექოს გამოსვლის შემდეგ ცოტა შემრცხვა, იმიტომ რომ მეც არქიტექტორთა და მშენებელთა ამქრის წარმომადგენელი ვარ. ბევრი სწორი კრიტიკული პოზიცია იყო გამოხატული. თუმცა, მინდა გითხრათ, რომ ჩვენი დანაშაული მაინც ვერ დავინახე. ზოგ მომენტში უფრო მეტი გაბედულება უნდა გამოგვეჩინა და ამაში ალბათ დავეთანხმები. რაც შეეხება „ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლის“ მესამე ეტაპს, ის საერთოდ არ უკავშირდება ძველ თბილისს. თუმცა რატომღაც შერჩა ეს დასახელება. პირველი ორი ეტაპი შესაძლოა სწორედ იმის გამო შეიცვალა, რომ ზუსტად გააცნობიერა მუნიციპალიტეტმა, რომ წერტილოვანი ჩარევები კარგს არც მას მოუტანს და არც თბილისს. ძველ თბილისში რამდენიმე ლაქა მიიღეს, რომელსაც არ იცინან, რა უყონ. და ეს არის იმ ორი ეტაპის სრულიად უაზრო შედეგი. ვინმეს თუ ჰგონია, რომ მერიამ ხელთ იგდო თბილისის უძვირფასესი მიწები, მინდა გითხრათ, რომ არაფერში სჭირდებათ და არ იცინან, რა უყონ. მე მგონი, ისევ უტრიალდებიან დეველოპერებს, რომ იქნებ მათ მაინც მოიფიქრონ რამე.

რაც შეეხება გარანტიას, თუ რატომ არის ის საჭირო, მარტივად აგიხსნით. თბილისში სამი საწარმო მუშაობს. მათი ჩათვლით თბილისის მშენებლობა დასაქმებულთა 60%-ს იკავებს. თუ ამ სამ საწარმოს მოხსნით, ეს მაჩვენებელი 90%-მდე გაიზრდება. თბილისში სხვა არაფერი მუშაობს. წარმოიდგინეთ, მთელი საჩხერე და ჭიათურა აქ არის. მათ დაუმატეთ 50-70 ათასი გამრავლებული 3,7 იყო კოეფიციენტი ჩემს დროს, პლიუს 150 ათასი კაცი ელიავას ბაზრობიდან, ესენი მერიასთან ლოზუნგებით არ სჭირდებათ. ეს არის ყველა ქვეყანაში ყველაზე მძიმე სექტორი. იმიტომ რომ არ შეიძლება მსოფლიოში დაიწყოს კრიზისი და ის პირველ რიგში არ აისახოს სამშენებლო სექტორზე. ჩერდება სამშენებლო სექტორი და ეკონომიკის აღდგენის შემდეგ უკანასკნელი მოდის ისევ სამშენებლო სექტორი. ეს ეკონომიკური კანონზომიერებაა. ამათ არ აწყობთ, ბუნებრივია ეს, იმიტომ რომ სხვა არაფერი მუშაობს. ჩვენც ასეთ სიტუაციაში მოვხვდით. რა ვქნათ? იმაში კი ვეთანხმებით, რომ ძველ თბილისს ნამდვილად არ უნდა გავეკაროთ უაზროდ.

მოსახლეობის ჩართვას რაც შეეხება, აქ ორი ასპექტია. პირველი – ქართველი მოსახლეობა ძალიან დიდი ხანია აქტიურად არის ჩაბმული ამ პროცესში. აბა მიშენებული ლოჯიები რა არის? ქართველი მოსახლეობა უკვე რამდენიმე ათეული წელია გადაწყვეტილებას არქიტექტორების ნაცვლად იღებს. ეს თითქოს ხუმრობით, მაგრამ სერიოზულ ზეგავლენას ახდენენ ქალაქის იერსახეზე. მეორე – რა ხდება ამ თვალსაზრისით საზღვარგარეთ. რამდენიმე ინსტიტუტი არსებობს, რომელიც არ აძლევს საშუალებას, რომ საზოგადოება განერიდოს ამ პროცესებს. მთელ მსოფლიოში ტარდება საერთაშორისო ან ადგილობრივი კონკურსები. ყველამ ერთად უნდა მივალწიოთ იმას, რომ სახელმწიფო ვაიძულოთ, არ მიიღოს ფარული გადაწყვეტილებები. ვიცი ხელისუფლების გამართლება კერძო საკუთრებაში არსებული მიწით. აბა ერთ კვადრატულ კერძო მიწაზე, სადმე, პარიზში ან სხვაგან, ვინმემ რამე გააკეთოს. ასე არ არის. ერთი ინციდენტი მახსენდება, თელო პაატაშვილს ჰქონდა მიწა. ჩამოართვეს, თითქოს კონკურსი უნდა ჩაეტარებინათ. ეს არის ყველაზე ცნობილი მექანიზმი.

ყველამ კარგად ვიცით, როგორ მოქმედებს ეს მექანიზმი საფრანგეთში. 1989 წელს “გრანდ პროჟექტს”, საფრანგეთის რეგოლაციის 200 წლისთავთან დაკავშირებულ საერთაშორისო კონკურსებში უფროსი თაობები, ჩვენც ვიღუბდით მონაწილეობას. კონკურსი გამოცხადებული

იყო ბასტილიის ოპერის, ლა დე ფრანსის თაღის, ლა ვილეთის პარკის, არაბთა სამყაროს ინსტიტუტის, ეროვნული ბიბლიოთეკის, ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროს შენობების პროექტებზე. კონკურსში 1600-მდე ადამიანი მონაწილეობდა, მათ შორის მაშინდელი საბჭოთა კავშირიდანაც. გადაწყვეტილების მისაღებად გენიალური მოდელი ჰქონდათ. ასეთ მნიშვნელოვან ადგილებში, ასეთ მნიშვნელოვან ობიექტებზე იკრიბებოდა არაჩვეულებრივი ხარისხის საერთაშორისო ჟიური კენძო ტანგეს, ფილიპ ჯონსონის, ფრანგი ჟან პრუეს და პოლ ანდროს და სხვების შემადგენლობით. ეს იყო ნაღები საერთაშორისო არქიტექტურული და საერთოდ, საზოგადოებრივი კულტურისა. ამ ხალხს 1600 პროექტიდან 6 უნდა ამოერჩია. მანამდე კომპეტენტურ კომისიას უნდა გაეცხრილა შემოსული პროექტები. ექვსი საუკეთესო პროექტიდან კი უკვე პრეზიდენტი ფრანსუა მიტერანი ირჩევდა საუკეთესოს. აქ არის გარანტირებული როგორც ხალხის წარმომადგენლობა, იმიტომ რომ პრეზიდენტი ხალხის უმაღლესი ფიგურაა, ასევე პროფესიული მხარე. ყველამ იცის, რომ შედარებით სუსტია ბასტილიის ოპერა, რომელზეც გამოითქვა კრიტიკა, ყველა დანარჩენი პროექტი ძალიან მისაღები აღმოჩნდა პარიზისათვის.

მეორე მექანიზმია საზოგადოებრივი განხილვა, რომელიც დამოუკიდებელი უნდა იყოს მერიისგან და ინიშნება საზოგადოებისა და არქიტექტურული წრეებიდან. მაგალითად ინგლისში, სადაც რამდენიმე წელი ვცხოვრობდი, საერთაშორისო კონკურსთან ერთად ის ნებისმიერი მნიშვნელოვანი პროექტის განხილვისას სავალდებულო წესია. ამ ორი მექანიზმით პროცესი რა თქმა უნდა არ ამოიწურება, მაგრამ მნიშვნელოვნად ფარავს იმ შესაძლო ხარვეზებს და გადახვევებს, მათ შორის ხელისუფლებაში მოსული ნებისმიერი მთავრობის ცდუნებას, ჩაერიოს ამ პროცესში. წარმოიდგინეთ, რომ ამ ცდუნებებს სძლევს მექანიზმები, რომლებიც აქ ჯერჯერობით არ არის შექმნილი და მათი შექმნა უფრო ადვილია ვიდრე ცალკეული ამქრებით ბრძოლა. იმიტომ რომ ვხედავთ, რამდენად კეთილშობილურია მათი ბრძოლა და როგორ უჭირს ადამიანების ამ ჯგუფს, რომელიც უკვე რამდენიმე წელია, აქტიურად ცდილობს რაღაცის კეთებას. მოდით, მოვახერხოთ და ეს ორი მექანიზმი მაინც მივიყვანოთ საკანონმდებლო დონემდე. მე ვიცი, რომ ამაზე მუშაობა უკვე დაწყებულია და დარწმუნებული ვარ, რომ რაღაც ნაბიჯი გადაიდგმება.

და ბოლოს, ვეთანხმები ბატონ ლალოს, როდესაც აღნიშნა, რომ ხეების მოჭრის შემდეგ აღმაშენებლის პროსპექტი გამოჩნდა. გამოვლინდა მისი რეალური მასშტაბი და აკარგოვანობა განაშენიანების იმ ხაზისა, რომელსაც ეს ქუჩა ბევრი სხვა ქუჩისგან განსხვავებით, საბედნიეროდ მრავალი წელია ინარჩუნებს. მინდა ვიამბოთ რა თქვა ჩემმა კოლეგამ, ვი აბულაძემ ათიოდე წლის წინ საბჭოს სხდომაზე, როდესაც ჭავჭავაძის პროსპექტზე ხეები გადაბელეს. ვიამ იკითხა, ჭავჭავაძეზე თუ ყოფილხართ ამ დღეებში, ნახეთ რას გავსო? თემო კანდელაკი იქ ცხოვრობდა და იცოდა, რაც ხდებოდა, ვილაცამ იკითხა, რა მოხდა ამისთანა და ა.შ. ანუ ხეების გადაბელვა არა მხოლოდ საუკეთესოს, არამედ ცუდსაც გამოავლენს ხოლმე. იმიტომ რომ ჭავჭავაძის პროსპექტი აღმაშენებლისგან განსხვავებით ჰომოგენური არ არის და სხვადასხვა დროს არის აშენებული. როდესაც აკრიტიკებენ “პიქსელის” ავტორ გერმანელ არქიტექტორებს, რატომ ფიქრობენ, რომ მათი კვალიფიკაციაა დაბალი? დაბალი იყო სასტარტო წერტილი ამ პროსპექტისა, რომელმაც მათ არ მისცა ათვლის საშუალება, რაზე გაეკეთებინათ, რასთან ყოფილიყო შეთანადებული შენობა. ასე რომ, მოდით, რა თქმა

უნდა დავიცვათ ჩვენი მემკვიდრეობა, მაგრამ მასშიც არის საკმაოდ სერიოზული განსხვავებები. გმადლობთ ყურადღებისათვის.

გოგი გვახარია – დიდი მადლობა, ძალიან საინტერესო მოხსენება მოვისმინეთ. როგორც ჩანს, პრაქტიკოსების მოსმენა მართლაც სხვა რაკურსით დაგვანახებს პრობლემებს. ამიტომ ახლა ბატონ გია აბულაძეს მოვუსმინოთ.

გია აბულაძე – მოგესალმებით. ვიდრე უშუალოდ დღევანდელ თემაზე ვისაუბრებდე, ბატონი ალექო მინდა ჩვენთან დავპატიჟო. თქვენ ალბათ კარგად იცნობთ „ძველი თბილისის ახალი ცხოვრების“ პროგრამას, მაგრამ შევეცდებით მის ნიუანსებში უფრო კარგად გაგარკვიოთ და გაგიზიაროთ ჩვენი წუხილიც იმის გამო, თუ რა წავიდა კარგად და რა არ განვითარდა ისე, როგორც თავიდან იყო ჩაფიქრებული.

რაც შეეხება დისკუსიის თემას, დიალოგს, რომელიც უნდა არსებობდეს სამთავრობო სტრუქტურებს, პრაქტიკოსებს და საზოგადოებას შორის, მე მგონია, რომ ეს არის დემოკრატიის ერთ-ერთი გამოხატულება და დემოკრატია მარტო ამ სფეროში ვერ განვითარდება. მთლიანად საზოგადოება თუ იქნება დემოკრატიული, თუ ყველა სფერო ერთიანად განვითარდა, მაშინ რა თქმა უნდა აქაც უფრო მეტად გაიხსნება ყველა კარი და უფრო მეტი დიალოგის საშუალება იქნება. მაგრამ ჩემთვის დღეს ძალიან ძნელი წარმოსადგენია ქალაქგეგმარებით საკითხებში საზოგადოების მონაწილეობა. აღმაშენებლის გამზირზე ხეების გადაბეღვის საკითხი შეიძლება განიხილოს ფართო საზოგადოებამ, მაგრამ ეჭვი მეპარება ისეთ ქალაქგეგმარებით გადაწყვეტილებებში საზოგადოების ჩარევა, როგორც არის ვთქვამთ ვერეს ხეობაში ახალი ტრასა, რომელიც პირადად მე მგონია, რომ აუცილებლად უნდა ყოფილიყო გაყვანილი, მაგრამ არა იმ კონცეფციით, როგორც ეს არის გაკეთებული. აი ეს არის მოკლე, რისი თქმაც მინდოდა.

გოგი გვახარია – რადგან ამ საკითხებზე ხელისუფლება არ ელაპარაკება მოსახლეობას და არასამთავრობო ორგანიზაციებს, კარგია, რომ თქვენ, პრაქტიკოსი არქიტექტორები თანახმა ხართ ამ დიალოგზე. ახლა ალექოს მივცემ სიტყვას, როგორც ჩანს სურს, ბატონ გიას უპასუხოს. ამის შემდეგ დარბაზს მოვუსმინოთ.

ალექსანდრე ელისაშვილი – ბატონო გია, სიამოვნებით ვიღებ თქვენს მოწვევას. უბრალოდ, საჯაროდ გთხოვთ, გააკეთოს თქვენმა კომპანიამ ღია პრეზენტაცია და დისკუსია იმ პროექტის ნაკლებზე და ღირსებებზეც. მე იმ კულტურაზე ვსაუბრობდი, როდესაც საზოგადოებს წინასწარ აცნობენ იმას, თუ რის გაკეთებას აპირებენ. მაგალითად, როდესაც თქვენი კომპანია ჩაერთო “ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლის” პირველ და მეორე ეტაპში, მაშინ რომ გეთქვათ საზოგადოებისთვის, რა არეალები გერგოთ, რას გეგმავდით და ა.შ.

ნიკა შავიშვილი – საქართველოში “არსი” დღეს არის ყველაზე ძველი დეველოპერული კომპანია, ის 22 წელს ითვლის. არ მახსენდება სხვა დეველოპერული კომპანია, მათ შორის არც ჩემი, არც სხვა, რომელიც ასე ფართედ იყო საზოგადოებასთან კონტაქტში. მახსენდება მათი მრავალწლიანი სამუშაო ავლაბარში და ისიც, თუ როგორ აქტიურად იყო ჩაბმული როგორც პროფესიული, ისე ფართო საზოგადოება დისკუსიებში ამ თემის ირგვლივ. ამაზე უფრო გახსნილი და ამაზე უფრო აქტიურად დებატების წამომწყები კომპანია ძნელი წარმოსადგენია.

გია აბულაძე – ბატონო ალექო, მოდით ასეთი რამ გავაკეთოთ, ჯერ ჩვენ შევხვედეთ სამუშაო გარემოში. ბატონ ლადოს და ნიკასაც ვთხოვ და მექანიზმი ჩამოვყალიბოთ ამგვარი შეხვედრებისთვის. შემდეგ ამის მიხედვით ვიმოქმედოთ. თუ ამგვარი მექანიზმი არ იქნება, ძალიან გაგვიჭირდება. გმადლობთ.

ლადო ვარდოსანიძე – რადგან მექანიზმებზე ჩამოვარდა საუბარი, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროში მუშავდება ახალი კოდექსი. მისი დასახელებაა „სივრცითი დაგეგმარებისა და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი“. მისი 24-ე მუხლი, რომელიც გულისხმობს სივრცითი დაგეგმარების მიზნების ფორმირების, დოკუმენტების, პროექტების შემუშავებისა და განხილვის პროცესის საჯაროობას, ძალიან მწირი და ნაკლები მუხლია. ამ ეტაპზე ავტორები აგროვებენ შენიშვნებს. შეიძლება ერთობლივი რეზოლუციის ან ცალკეული პიროვნებებისგან ან ორგანიზაციებისგან ინიციატივების გადაგზავნა.

გოგი გვახარია – გმადლობთ. ახლა უკვე შეგვიძლია გავხსნათ დისკუსია. მაინც ვერ გავიგე ქართული საზოგადოების დამოკიდებულება გარემოს მიმართ აქტიურია თუ არა.

– ნუ დაგვაიწყდება, რომ ქალაქის მერი არის ადგილობრივი ხელისუფლება და ნუ გავაიგივებთ მას ზოგადად ხელისუფლებასთან. ეს არის ხელისუფლება, რომელიც ყველაზე ახლოს უნდა იყოს ხალხთან და უნდა იყოს ყველაზე გამჭვირვალე. ყველა კვლევა აჩვენებს, რომ ქალაქის მერია ნელ-ნელა ისევე დახურული ხდება, როგორც არის შინაგან საქმეთა სამინისტრო და სხვა ძალგანი უწყებები. ამაში მდგომარეობს ალბათ მთელი პრობლემა. მე ნაკლებად მოვთხოვდი პასუხს სამშენებლო კომპანიებს, იმიტომ რომ ეს არის ბიზნესი და მან ასე თუ ისე შეიძლება დაიცვას თავისი ინტერესი, შეიძლება რაღაც საჯარო არ გახადოს და წინასწარ არ გაგიმხილოს, რისი უფლებაც ადგილობრივ ხელისუფლებას არა აქვს. იქ სადაც საზოგადოების ინტერესი ჩნდება, აუცილებლად არის ხოლმე მონაწილეობის კომპონენტი. მთავარია ეს ინტერესი გაჩნდეს და სწორად ავუხსნათ კონკრეტულ საზოგადოებას, ჯგუფს, თუ რა და როგორ შეიძლება გაკეთდეს. ძალიან დიდი მადლობა „ტფილისის ჰამქარს“ საქმიანობისთვის, მაგრამ ზოგადად საზოგადოება ძალიან პასიურია. მონაწილეობის კულტურა შეიძლება ითქვას, რომ ნულის ტოლია იმ შემთხვევაში, თუ რაღაც ინტერესი არ ჩნდება. ამიტომ იქნება ადგილობრივ ხელისუფლებასთან მუშაობაზე ვიფიქროთ უფრო მეტად, ვიდრე კომპანიებთან.

დიმიტრი მოსიაშვილი, არქიტექტორი – იცით რა არის, ქალბატონები და ბატონებო? ეს გლობალური პრობლემაა. რადგან ლანგარზე მორთმეული ბოლო ოცდაორი წლის საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში, თუ გადავხედავთ წარსულს, საქართველოში თავისუფალი ქალაქები არ ყოფილა. 90-იან-2000 წლებში ყველაფერი გვექონდა, საკანონმდებლო ბაზაც, კონკურსების ჩატარების წესიც, მაგრამ ხელისუფლებამ ეს არ გამოიყენა, ჩააქრო. საზოგადოებას თანდათან საერთოდ დაგვაიწყა მათი არსებობა. როდესაც ფორმალურად აქცევ ქვეყნის უმაღლეს კანონს, სხვა კანონებზე უკვე ლაპარაკიც ზედმეტია. თავის დროზე მშენებელი თვითმმართველობის კანონი მივიღეთ. ახლა ნახეთ რას ჰგავს. არა ვარ მაინცდამაინც კრიტიკულად განწყობილი, მაგრამ ფაქტის წინაშე ვდგები, როგორც პროფესიონალი. წელან ლაპარაკი იყო მშენებლობების გაჩერებაზე. იპოთეკური ბანკები სად არის? როგორ უნდა აშენოს ქვეყანამ, როდესაც იპოთეკა არა აქვს.

საზოგადოების ჩართულობა ჩემი ღრმა რწმენით არ ნიშნავს კონკრეტულ სახლზე ლაპარაკს. ხომ მიიღო რომელიღაცა მოწვევის პარლამენტმა დადგენილება, რომ ქალაქს ჰქონოდა ისტორიულ-კულტურული საყრდენი გეგმა. რატომ არა აქვს? ვიცი, რომ დამუშავდა. მაშინ მერიაში ვმუშაობდი, ურბანიზაციის დეპარტამენტს ვხელმძღვანელობდი. მთავრობას არც კი განუხილავს. იმიტომ რომ თურმე ისტორიულ-კულტურულ საყრდენ გეგმაზე ძალიან მკვეთრად იყო გამოხატული ის ობიექტები, რომლებიც კანონთან შეუსაბამო იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში.

მერიაში არასოდეს ჩატარებულა საზოგადოებრივი განხილვა. ეს არის ადმინისტრაციული განხილვა.

გოგი გვანარია – როგორ წარმოგედგინათ საზოგადოებრივი განხილვა, მოდის ნებისმიერი ადამიანი, ვისაც აქვს ამის სურვილი? მაგალითად ამ დარბაზში შეკრებილმა საზოგადოებამ რომ გადაწყვიტოს რომელიმე პროექტის განხილვა, რამდენად სერიოზული იქნება ეს?

დიმიტრი მოსიაშვილი, არქიტექტორი – ჩემი ბავშვობის მოგონებას გეტყვით. ღია კონკურსი იყო გამოცხადებული ვახტანგ გორგასლის ძეგლზე. მაშინ პატარა ვიყავი და მამაჩემი ყოველდღე მატარებდა საგამოფენო დარბაზში. იყო ცალკე ჟურნალები, საზოგადოება თავის აზრს წერდა. ჟიურიმ ჯერ საზოგადოების აზრი განიხილა, შემდეგ უკვე კომისიის აზრი, მერე შეაჯამა და ისე მიანიჭა პროექტს პირველი პრემია. იმ ავადსახსენებელ კომუნისტურ პერიოდშიც კი იყო ეს პრაქტიკა დანერგილი. ყველამ საკუთარ თავში ჩავიხედოთ. ყველა, საზოგადოებაც და პროფესიონალებიც მიგვაჩვიეს უკანონობას. ყველა მშენებლობა, რომელიც 2004 წლის მერე წარმოებს გინდა ბათუმში, გინდა თბილისში, ქუთაისში თუ სიღნაღში, უკანონო მშენებლობაა. ერთი ნებართვა არ არის გაცემული მშენებლობაზე. დამკვეთი აღარ დარჩა არქიტექტორებს, ერთადერთი დამკვეთია ქვეყანაში.

– აქ არქიტექტორები ბრძანდებით, ძალიან მერიდება თქმა, მაგრამ მაინც ვიტყვი. ცოტა ხნის წინ ითქვა, რომ მშენებლობა კომერციაა. მაგრამ რამდენად უსაფრთხოა ეს კომერცია. შეიძლება მშენებლობა იყოს კომერცია? “ასავალ-დასავალში” იწერება ასოციაციის, “უსაფრთხო მშენებლობისათვის” თავმჯდომარის, ანზორ საკანდელიძის სტატიები. ეს სტატიები ეხება მშენებლობის ხარისხს. ეს ადამიანი აპოკალიფსურ სურათს გვიხატავს და წერს, რომ 15-20 წლის შემდეგ ეს ახლად აშენებული სახლები შეიძლება თავისით დაიშალოს. იმიტომ რომ არ მიმდინარეობს მონიტორინგი მასალაზე, გამოიყენება დაჟანგული არმატურა, ერევნიდან ჩამოტანილი უხარისხო ცემენტი, რომელიც შლის არმატურას.

მეორე საკითხია, ვინ არიან თვითონ დეველოპერები. ძალიან ცოტაა მათ შორის სპეციალისტი. არ მახსოვს საპასუხო წერილი ბატონ ანზორის სტატიებზე სამშენებლო კომპანიებიდან. ამ დროს საფრთხე ეხება ადამიანების უსაფრთხოებას. მაინტერესებს ბატონი მშენებლების აზრი ამ საკითხზე.

ალექო ელისაშვილი – მე მსურს ადგილობრივ ხელისუფლებასთან უფრო მეტ მუშაობაზე ვთქვა. ჩემი გამოსვლის დასაწყისში ვთქვი, რომ რადგან დისკუსიას არ ესწრებიან მერიის წარმომადგენლები, არქიტექტორებს და სამშენებლო კომპანიების წარმომადგენლებს მივმართავდი, რომ იქნება მათ მაინც მიეცათ მათთვის მაგალითი. საზოგადოების ჩართულობა ერთი საკითხია. ავიღოთ „იმელთან“ დაკავშირებული აქცია. გოგი იყო პირველ აქციაზე,

ძალიან ცოტა ხალხი იყო და აქციას ყურადღება არავინ მიაქცია. მეორე აქციაზე მეტი ხალხი მოვიდა და მას რეაქციაც მოჰყვა. საქმე ის არის, რომ ეს თემები პირდაპირ არის მიბმული პოლიტიკასთან და პოლიტიკურ ლიდერებთან. ყველამ ვიცით, რომ სააკაშვილის გარეშე თბილისში არც ერთი კორპუსის ფერი არ ისაზღვრება. ამიტომ მე და ჩემს მეგობრებს ზოგჯერ გვგონია, რომ ჩვენი ორგანიზაციის საქმიანობა ჩიხშიც კი შედის. იმიტომ რომ უკაკუნებ მერიის კარს და საერთოდ არ არის პასუხი. იმასაც მივეჩვიეთ, რომ ვწერთ “იმელზე”, გვპასუხობენ მირზა შაფზე, წერ მირზა შაფზე, გვპასუხობენ სულ სხვა საკითხზე. რა თქმა უნდა არის ინსტიტუციური და საკანონმდებლო პრობლემები. ოღონდ ეს საკითხებიც პირდაპირ პოლიტიკასთან არის დაკავშირებული. ჩვენი ერთადერთი რესურსია აქციაზე ბევრი ხალხის მოსვლა. ასეთ დროს გადაწყვეტილებებს ცვლიან ხოლმე. ასე მოხდა “იმელთან” დაკავშირებით.

ირაკლი ლაშხია, ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი – მერიაზე მე მგონი ისე გააკეთა, რომ ამხანაგობები შექმნა ყველა უბანთან. კომპანიებთან აზრთა გაცვლა-გამოცვლას ჩემი აზრით, აზრი არ ექნება. შეიძლება კომპანიამ თავისი მიმართულებით რამე გაითვალისწინოს, მაგრამ ხელისუფლება მაინც იმას გააკეთებს, რისი გაკეთებაც უნდა.

მიშა მალაკელიძე, არქიტექტორი – საზოგადოების ჩართულობა ნებისმიერ შემთხვევაში კანონმდებლობის საფუძველზე უნდა მოხდეს. ამიტომ ალბათ ამ მიმართულებით არის საჭირო პირველ რიგში მუშაობა. არასამთავრობო ორგანიზაციები ალბათ უნდა დაეხმაროს არქიტექტორებს კანონმდებლობის შექმნაში.

– ჩვენ გვაქვს არქიტექტურული ორგანიზაცია „საზოგადოებრივი სივრცის დაგეგმარებისა და განვითარების ცენტრი“. ჩემი აზრით, აქ არის საუბარი პასუხისმგებლობაზე. იმიტომ რომ საზოგადოებამ რომც განსაჯოს კონკრეტული პროექტი, ვინ იღებს ამაზე პასუხისმგებლობას? ვიცით, რომ არსებობს საბჭო, რომელშიც არიან არც ისე ცუდი არქიტექტორები. მაგრამ არავინ იღებს პასუხისმგებლობას საკუთარ თავზე. გასაგებია, რომ უნდა იყოს საზოგადოებრივი პროტესტი, მაგრამ რამ უნდა დაარეგულიროს ეს ყველაფერი? რა თქმა უნდა კანონმა. მაგრამ ამ კანონში ვერ ჩავწერთ იმას, რა არ უნდა იყოს. უნდა ვიცოდეთ, როგორი უნდა იყოს. ქართველებს გვჩვენებია, რომ არაფერი მოგვწონს. ამისთვის არსებობს ევროპული გამოცდილება. ერთ-ერთი გამომსვლელი საუბრობდა იმ მექანიზმებზე, რომლებიც არსებობს ევროპის ქვეყნებში. ეს არის ის, რაც გვჭირდება.

ვახტანგ ნემსაძე, ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი – ბატონ ლადოსთან მაქვს კითხვა. თუ გაქვთ ინფორმაცია იმის შესახებ, იგეგმება თუ არა ჩვენთან სამშენებლო კოდების დამკვიდრება?

ლადო ვარდოსანიძე – ვითარება ეკონომიკის სამინისტროში ბოლო თვეების განმავლობაში საგრძნობლად შეცვლილია. როგორც ყველაფერი პერსონიფიცირებულია ჩვენს ქვეყანაში. ეს უკავშირდება ახალი პიროვნების მოსვლას, რომელიც სათავეში ჩაუდგა ურბანიზაცია-მშენებლობის დეპარტამენტს. ევროკოდების საფუძველზე მუშავდება ქართული კანონმდებლობა. ერთ-ერთი შედეგია ის პროექტი, რომელზეც უკვე მოგახსენეთ. კიდევ ერთხელ ვიტყვი, დღეს დილით იყო სამუშაო თათბირი გაეროს ორგანიზაციის წარმომადგენელთან, რომელიც მოგვცემს საშუალებას, რომ კანონქვემდებარე ნორმატიული

აქტებიც დავამუშაოთ საერთაშორისო სტანდარტზე. ასე რომ მუშაობა მიმდინარეობს. ერთი მხრივ ჩართულია USAD, მეორე მხრივ ყოფილი „GIZ“.

ირაკლი ჟვანია, არქიტექტორი – ორ საკითხზე გავამახვილებ ყურადღებას. პირველ რიგში მიზეზებზე, თუ რატომ არ არის საზოგადოება ჩართული. ბატონმა გიამაც აღნიშნა, ეს რა თქმა უნდა არის დემოკრატიის ერთ-ერთი გამოვლინება, ისევე როგორც პრესის თუ სიტყვის თავისუფლების, პროტესტის თავისუფლების, ასევე ქალაქში მიმდინარე პროცესებზე საკუთარი აზრის გამოხატვის უფლება. ერთ-ერთი მიზეზი ისიც არის, რომ საქართველოში დემოკრატიის დონე საკმაოდ დაბალია. ეს ეხება ურბანულ დემოკრაციასაც. მერიას რა თქმა უნდა აწყობს ასეთი მდგომარეობა, იმიტომ რომ მთელი ძალაუფლება მის ხელშია და აკეთებს იმას, რაც უნდა.

მეორე საკითხია, რომ როდესაც ვამბობთ, რომ საზოგადოება უნდა იყოს ჩართული, მივესალმები “ტფილისის ჰამქრის” აქტიურობას, მიმაჩნია, რომ საზოგადოება მართლაც უფრო აქტიური უნდა იყოს. იმიტომ რომ ქალაქი არ არის მხოლოდ ქალაქის თავის და რამდენიმე ადმინისტრაციული ხელმძღვანელის. ის ყველასია, მაგრამ ლოგიკა არის როგორც თქვენი, ისე პრაქტიკოსი არქიტექტორების მიდგომაში. ალბათ უნდა განვსაზღვროთ რა შემთხვევებში უნდა ჩაერთოს საზოგადოება. თუ ლაპარაკია „იმელის“ შენობის დანგრევაზე, მირზა შაფის ქუჩაზე, რა თქმა უნდა, პროტესტი გამოხატულია და გვინდა, რომ ის გათვალისწინებული იყოს. მაგრამ მეორე საკითხია, ვის უნდა კვითხოთ, პროფესიონალებს თუ იმ უბნის მოსახლეობას, სადაც პროცესები მიმდინარეობს, თუ მთლიანად ქალაქს? იმიტომ რომ განსხვავებულ შედეგებს მივიღებთ. თუ ქალაქის საზოგადოებას ვკითხავთ, არა მგონია, ყველა ისეთი კომპეტენტური იყოს ურბანულ ან არქიტექტურულ საკითხებში, როგორც პროფესიონალები. როდესაც ექიმი კონსილიუმს აწყობს, პროფესიონალ ექიმებს ეკითხება, როგორ მოიქცეს და არა ოჯახის წევრებს. ასე რომ აქ ზღვარია გასავლები. ჩვენ, არქიტექტორებს არ მოგვწონს რიყეზე ფეხით გადასასვლელი ხიდი, მაგრამ ქალაქში რომ რეფერენდუმი ჩაატარო, დიდი საშიშროებაა, რომ უფრო მეტი დადებითი ხმა მიიღოს. ასევე ბევრისგან გამივიდა, რომ ძალიან მოსწონს ბათუმის შერატონის შენობა.

გოგი გვახარია – მე მგონი საქმეც სწორედ ის არის და იმისთვის შევიკრიბეთ დღეს აქ, რომ ის ბარიერი, რომელზეც ბრძანეთ, უნდა შემოკლდეს. ვილაც უნდა იყოს დაინტერესებული, რომ შედგეს დიალოგი პროფესიონალ არქიტექტორებსა და ჩვეულებრივ მოსახლეობას შორის. თუნდაც იმის თქმას რა უნდოდა, რაც ბატონმა ლადომ თქვა ხეების მოჭრასთან დაკავშირებით? მართალი ბრძანეთ, რომ ხელისუფლებას ყოველთვის აწყობს პასიური მასა, რათა ხელში ჩაიგდოს ძალაუფლება, მაგრამ ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ შევურიგდეთ ასეთ მდგომარეობას.

დავით გოგიშვილი, გეოგრაფი, “ტფილისის ჰამქრის” წევრი – ნებისმიერ პროცესში არის ორი პრობლემატური მხარე. თბილისის შემთხვევაში მოქალაქეთა ჩართულობა. ერთია მერია, რომელსაც რა თქმა უნდა არ აწყობს, რომ იყვნენ აქტიური მოქალაქეები, რომლებიც რაღაც პროექტებზე კრიტიკულ შეკითხვებს დასვამენ. მეორეა მოქალაქეები, მათ შორის დევულოპერები, მშენებლები. ჩემი აზრით პრობლემა ამ მხარეში უფროა. რადგან ვიდრე უფრო აქტიურად არ მოვიტოვოთ, არაფერი შეიცვლება.

რაც შეეხება ალექოს საყვედურს დეველოპერების მიმართ, კიდევ უფრო სწორია, თუ კონკრეტულ პროცესებს შევხედავთ. „სთეიქ ჰოლდერი“ არის მერიაც, მოქალაქეც, და ის ადამიანიც, რომელიც ჩართულია ამ პროცესის განხორციელებაში და ვის წონასაც გაცილებით მეტი წონა აქვს. მათი ღუმილი ხშირად არის მერიის გადაწყვეტილების გამართლება. თუ გავიხსენებთ ვერეს ხეობას, სხვა პროექტებს, რომლებსაც დღეს ვაფასებთ, როგორც წარუმატებელს, მე მგონი კარგი იქნებოდა თუ იმ სფეროში პროფესიონალი ადამიანები მშენებლობის დაწყებამდე ამოიღებდნენ ხმას. იმიტომ რომ მათ სიტყვას უფრო მეტი გავლენა ექნებოდა, ვიდრე ჩემსას ან ჩემი მეგობრებისას.

ასევე სამწუხაროა ის, რომ მოქალაქეთა დიდ ნაწილს ქალაქი მარტო ძველი ქალაქი ჰგონია. ვერეს ხეობამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ მოქალაქეები პრობლემას ძველი თბილისის გარეთ მწვავე თვალთ არ უყურებენ. ჩემი აზრით ის პრობლემებიც მნიშვნელოვანია, რაც ძველი უბნის გარეთ არსებობს.

თამუნა გუგუშვილი, ორპუსის ცენტრი – მონაწილეობის საშუალებებზე მინდოდა ძალიან მოკლედ მეთქვა. მნიშვნელოვან პროექტებში ჩვენი კანონმდებლობითაც სავალდებულოა მოქალაქეების მონაწილეობა. ეს არის მშენებლობის ან გარემოსდაცვითი ნებართვა. როგორ ხორციელდება, ეს სხვა თემაა, მაგრამ მონაწილეობის მექანიზმი არსებობს. შეიძლება ყველა მოგრილ ხეზე ან აშენებულ სახლზე ეს ვერ მოხერხდეს, მაგრამ თუ იქნება ქალაქის განვითარების გეგმა ან უფრო ლოკალური ადგილების განვითარების გეგმა, შესაძლებელია ძალიან ბევრი საშუალების გამოყენება, მათ შორის კითხვარების დაგზავნა და კომენტარების მიღება. ამას თვითონ პროფესიონალებიც გააკეთებენ. მერე ეს კომენტარები განხილული და სათანადოდ გათვალისწინებული უნდა იყოს. ეს დამატებითი ინფორმაცია იქნება გადაწყვეტილებების მიმღები პირებისთვისაც. ამ მექანიზმს მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა იყენებს.

გარდა ამისა ახლახანს ეუთოს გარემოს და უსაფრთხოების ინიციატივისა და გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის მიერ განხორციელებული პროექტის ფარგლებში მომზადდა თბილისის გარემოს შეფასება. ეს არის გარემოს ინტეგრირებულ შეფასებაზე დაფუძნებული დოკუმენტი, რომელიც სპეციალურად არის შექმნილი გადაწყვეტილებების მიმღები პირებისთვის. ეს მიდგომა ითვალისწინებს არა მხოლოდ გარემოს მდგომარეობის აღწერას, არამედ აღწერს იმ გლობალურ მიზეზებსაც, რომელმაც მიგვიყვანა ამა თუ იმ შედეგამდე. აქვე საუბარია იმაზეც, თუ როგორ აისახება ეს ადამიანების ჯანმრთელობაზე. აქვეა რეკომენდაციები ხელისუფლებისთვის და სიტუაციის განვითარების შესაძლო სცენარები.

ვანტანგ ნემსაძე, ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტი – ახლა ვფიქრობდი, რა შეიძლება იყოს ისეთი, რაც აიძულებს ხელისუფლებას, მოუსმინოს ამ ადამიანებს და ყურად იღოს მათი ნათქვამი. გამახსენდა ბატონ ლადოს ნათქვამი ლექციაზე, რომ არსებობს საერთაშორისო ურბანული ორგანიზაციები, რომელშიც გაწევრიანებული არიან სხვადასხვა ქვეყნები და მათ ევალებათ კიდევ ურბანული ინდიკატორების დაცვა.

მაინტერესებს, ჩვენ თუ ვართ რომელიმე საერთაშორისო ურბანულ ორგანიზაციაში გაწევრიანებული.

გიორგი ბერიძე, არქიტექტორი – რამდენიმე პროექტი იქნა დასახელებული უარყოფით კონტექსტში. მათგან ორი ჩემია. მაინტერესებს ბატონო ალექო, ჩვენ უნდა გადავაკეთოთ ეს პროექტები ისე, როგორც თქვენ მიგაჩნიათ საჭიროდ თუ მოგიყვებით, რა არის ამ პროექტებში მთავარი და რა მეორეხარისხოვანი? ყველა არქიტექტორი მეორის ანტაგონისტია თავისი ბუნებით. წარმოუდგენელია ერთმა არქიტექტორმა მეორეს ყური ათხოვოს და მისი რჩევით რამე შეცვალოს. საჯარო განხილვები იყო, პირადად მე ჩავატარე. რიყის უბნის რეკონსტრუქციის კონკურსი პირადად ჩემი ჩატარებულია. პირველად ქართული ხუროთმოძღვრების ისტორიაში გამოვეცით ალბომი, მაშინ კომპიუტერები არ არსებობდა და ქსეროასლების გაკეთება მოგვიწია. ეს კარგა ხნის წინ იყო. რამდენიმე ალბომი მაქვს და თუ დაგაინტერესებთ, შემიძლია გაჩუქოთ კიდევ. თუ არ ვცდები, 31 პროექტი იყო, მათგან ერთი უკიდურესი – არქიტექტორი გვთავაზობდა ბალის გაშენებას. ადრე განსოვთ, იქ რა უბანი იყო. მერე ბატონმა შოთა ყავლაშვილმა ისარგებლა წყალდიდობით, რომელმაც წალეკა ეს უბანი და სულ დაანგრის ის ქუჩები. ძალიან ლამაზი უბანი იყო. იმის თქმა მინდა, რომ ძალიან რთული პროფესიაა. აქ სტუდენტები არიან. მათ უნდა იცოდნენ, რომ წლების შემდეგ შეიძლება არქიტექტურული თვალსაზრისით ურთიერთსაწინააღმდეგო პოზიციებზე აღმოჩნდნენ. ბატონო გოგი, თქვენ როგორ ფიქრობთ, რომელიმე რეჟისორი დაუგდებს ყურს მეორეს, რომელიც ეტყვის, რომ ასე კი არა, ისე უნდა გადაიღოს? ეს შემოქმედებაა.

პრობლემა ის არის, რომ ყველაფერი, რაც შენდება, არ არის არქიტექტურული ნაწარმოები. ჩვეულებრივი ხიდი არქიტექტურულ ნაწარმოებად არ ჩაითვლება. მაგრამ გვაქვს ისეთი ხიდებიც, რომლებიც ასეთებად ჩაითვლება. ის, რომ ძველი თბილისი ღირსშესანიშნავი არქიტექტურაა, ამაზე ზუსტად ასი წლის წინ, 1911 წელს ჯერ კიდევ დავით კაკაბაძე წერდა. მის ჩანაწერებში წერია, რომ ამ შენობებს ალბათ ვერ შევინარჩუნებთ და აღრიცხული და ასახული მაინც უნდა იყოსო. ჩვენ ეს ჩანახატები შევისწავლეთ და შევიტანეთ მირზა შაფის პროექტში. შევიტანეთ შენობები, რომლებიც უკვე აღარ არის. მათი სტრუქტურა ჩვენთვის უცნობია, მათ მხოლოდ მხატვრის მიერ დანახული თვალთ ვიცნობთ. შევიტანეთ ისეთი შენობებიც, რომლებიც ამჟამად ძალიან ავარიულ მდგომარეობაშია. მირზა შაფის პროექტზე მუშაობისას ასეთი კონცეფცია შევიმუშავეთ, რომ შესახედად ყოფილიყო აბსოლუტურად იდენტური ძველი თბილისისა. ძალიან ძნელია, როცა აკეთებ დეკორაციას, რომლის უკანაც არის სრულიად თანამედროვე ურბანული სტრუქტურა. ასეთი შინაარსის იყო ეს პროექტი. როდესაც ეს პროექტი პირველად წარმოვადგინეთ საბჭოზე, რომელშიც ბატონი გიაც ბრძანდებოდა, ყველას ძალიან მოეწონა და საბჭოს ერთ-ერთმა წევრმა გვითხრა, რომ ეს პროექტი რომ მას გაეკეთებინა, აქ კი არ მოიტანდა, პირდაპირ პრეზიდენტთან წაიღებდა. რომ გამოვედით, დამკვეთს მივეცით ჩვენი ციფრული მასალა. წაუღეს პრეზიდენტს და აჩვენეს. რაღაც ხნის შემდეგ დაგვიბარეს და გვკითხეს, რატომ არ გვქონდა შადრევანი. იყო პროექტზე ერთი ადგილი, სადაც შესაძლებელი იყო შადრევნის გაკეთება, მაგრამ ჩვენ იქ ყვავილნარი გავაკეთეთ. დაჟინებით გვთხოვეს, შადრევანი გაგვეკეთებინა. სხვა ადგილას გავაკეთეთ და იქ ისე დავტოვეთ, როგორც იყო. ამის მერე მოხდა საშინელება. მე მაშინ ჩემი პირადი ბარათი გადმოგვცით, შევთანხმდით, რომ ჩემთან უნდა მოსულიყავით, მაგრამ არ მოსულხართ. ამიტომაც ვერ გაიგეთ ეს ისტორია. მოხდა ასეთი რამ, რაღაც მანქანებით მოხდა შეთანხმება ხელისუფლებასა და დამკვეთს შორის და ერთად დაანგრის. როდესაც საბჭოს სხდომებზე დავდიოდი, მესმოდა ფრაზები, რომ იქ შესანიშნავი შენობებია და მათი აღება არ შეიძლება. ამ დროს ისიც ვიცოდი, რომ ეს

შენობები უკვე აღარ არსებობდა, მაგრამ საბჭოს წევრებს ამის შესახებ ინფორმაცია არ ჰქონიათ, არც იქ ყოფილან ბოლო ერთი-ორი კვირის განმავლობაში. ჩვენთან რომ ბრძანდებოდით, სწორედ იმ დღით წავიდნენ პირველად სანახავად და ამან მოახდინა შოკი. დამკვეთმა თვითნებურად, არქიტექტორების დაუკითხავად, უკანონოდ, იმიტომ რომ ჯერ უნდა შეთანხმდეს პროექტი, მერე პროექტის შესაბამისად უნდა გაიცეს სამშენებლო ნებართვა, და მხოლოდ ამის შემდეგ გაიცემა კიდევ სპეციალური ნებართვა შენობის დანგრევაზე. მაგრამ ეს პროცედურები არ ყოფილა გავლილი. ასე რომ ქალაქის რეაქცია სამართლიანი იყო. ყოველივე ამას დაემატა დამკვეთის კატეგორიული მოთხოვნა მოცულობის გაზრდის შესახებ. თუ ჩვენ ვეუბნებოდით, რომ პირობითად, არის 16 კვადრატული მეტრი, ისინი მოითხოვდნენ 40-ს. მოცულობის გააზრდასთან ერთად ყველაფერი ფუჭდება. ამ მოჯადოებულ წრეში ძალიან ძნელია არქიტექტორების გამტყუნება, მით უფრო, თუ არ იქნა განხილული ყველა დეტალი. იმიტომ რომ როდესაც იხილავთ ამ პროფესიის ნაწარმოებს, უნდა იცოდეთ, რამ წარმოშვა ეს დაკვეთა, ვინ დგას დამკვეთის უკან, რა ძალები დგას, მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება შეფასება. ძალიან გამიგრძელდა სიტყვა.

გოგი გვანარია – დიდი მადლობა. ვიდრე ალექო გიპასუხებდეთ, ბატონ ლადოს მინდა მივცე სიტყვა. მას ძალიან საინტერესო კითხვა დაუსვეს საერთაშორისო ორგანიზაციებთან დაკავშირებით. ამავე თემაზე ალექოსაც მინდა ვკითხო, თუ მიუმართავს „ტფილისის ჰამქარს“ საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის, იმიტომ რომ ვიცით, რომ ეს არის ერთადერთი, რასაც ჩვენი ხელისუფლება ასე თუ ისე ითვალისწინებს.

ლადო ვარდოსანიძე – როგორც უკვე მოგახსენეთ, დღეს დილის 11 საათზე ეკონომიკის სამინისტროში შედგა შეხვედრა გაეროს ორგანიზაციის, „UN Habitat Program“ წარმომადგენელთან, ექსპერტთან, რეგიონულ კოორდინატორთან, რომელიც სამინისტროს მოწვევით ჩამოვიდა საქართველოში. ეს არის თუ შეიძლება ასე ითქვას, უზენაესი ორგანიზაცია ურბანულ განვითარებასა და ბინათმშენებლობაში. იანვარ-თებერვალში დაგეგმილია ძალიან სერიოზული შეხვედრა ექსპერტებთან. არ არის გამორიცხული, რომ მას სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყნის წარმომადგენლები დაესწრონ. ამ შეხვედრაზე განიხილება კონკრეტული პროგრამები, რომელთა მეთვალყურე და ნაწილობრივ სპონსორიც იქნება ეს საერთაშორისო ორგანიზაცია. ასე რომ ამ თვალსაზრისით ჩავერთეთ სისტემაში, რომელიც დაშლილი იყო 2004 წლიდან. ჩვენ დიდი ხანია ვამტკიცებდით ამ კონტაქტების აუცილებლობის შესახებ და როგორც იქნა, მივალწვიეთ ამას.

დავით გოგიშვილი, გეოგრაფი, “ტფილისის ჰამქარის” წევრი – ისეთი ისტორია, როგორიც ახლა მირზა შაფის ქუჩასთან დაკავშირებით მოვისმინეთ, ცოტა ადრე რომ მოგვესმინა, შეიძლება მოვლენები სხვაგვარად განვითარებულიყო.

გოგი გვანარია – ვფიქრობ, კომუნიკაციის სერიოზული პრობლემაა. თუ აქვს “ტფილისის ჰამქარს” ვებ-გვერდი, სადაც არქიტექტორებს შეეძლებათ თქვენთვის კითხვებზე პასუხის გაცემა?

ნიკა შავიშვილი – მეც მქონდა სწორედ მირზა შაფთან დაკავშირებით დამკვეთთან ურთიერთობა და მინდა დავადასტურო ბატონ გიორგი ბერიძის განცხადება იმის შესახებ, რომ არქიტექტორების თანხმობა კლდის მოჭრაზე არ ყოფილა. ეს არის სრულიად

არაადექვატურ პიროვნებათა ჯგუფი, რომელიც, როგორც ჩანს მოქმედებდა იმ პრინციპით, რომ ყველაფრის გაკეთება შეეძლო. მათ ნებართვა არქიტექტორებისგან იმ ბარბაროსობაზე, რაც იქნა ჩადენილი, ვერ ექნებოდათ.

რაც შეეხება ბატონ დავითის შენიშვნას, რატომ ადრე არ გავაკეთეთ ამის შესახებ განცხადება. თქვენ წარმოდგენაც კი არ გაქვთ იმის შესახებ, 2008-9-10 წლებში როგორი შებოჭილი იყო არქიტექტორების შესაძლებლობები. მე მოწმე და მონაწილეც ვარ იმისა, რაც ხდებოდა ამ კონკრეტულ უბანთან დაკავშირებით. მოთხოვნა იყო, რომ სასწრაფოდ, უკითხავად, დაუწერლად უნდა დანგრეულიყო და აშენებულიყო ეს უბანი. ეს ყველაფერი ხდებოდა ადამიანური, ნორმატიული, ურბანული, ისტორიულ-კულტურული კანონების და წესების დარღვევით.

აქ ითქვა, რომ კანონმდებლობა გვაქვს. მთავარია, შესრულდეს ის, რაც დიდი ხანია ჩამოყალიბებულია. აქ ხელისუფლების ნების გადატეხაზეა ლაპარაკი.

– საქმე ის არის, რომ არც ამ და არც სხვა პროექტით ამ კლდის მონგრევა არ ყოფილა გათვალისწინებული.

– ადრე გააკეთებინეს ამერიკელებს, ახლა არის ინგლისური პროექტი. გინახავთ? გირჩევთ ნახოთ.

– მეც არქიტექტორი გახლავართ და კარგად მესმის, რაც თქვა ბატონმა ჯადოსნურ წრესთან და არქიტექტორის პროფესიის სიმძლეებთან დაკავშირებით, მაგრამ აქ ვაწყდებით არქიტექტორების მუდმივ გლობალურ პრობლემას – არქიტექტორი მარტო თავისი საქმის შემოქმედია თუ უნდა იყოს სოციალურად აქტიური საზოგადო მოღვაწე. ამაზე მსოფლიოს ცნობილ არქიტექტორებს განსხვავებული შეხედულებები აქვთ. ზოგს მიაჩნდა, რომ მათ შეეძლოთ საზოგადოების შეცვლა, ზოგიც ფიქრობს, რომ არქიტექტორი არ განხვავდება დურგლისგან და მარტო თავისი საქმე უნდა აკეთოს. მე მგონია, რომ ეს აზრი არ არის სწორი, მით უმეტეს ჩვენს რეალობაში. არქიტექტორებმა უფრო მეტი მონაწილეობა უნდა მიიღონ და არ გაიმართლონ თავი იმით, რას ეტყვის მათ დამკვეთი. მათ უნდა გამოხატონ თავისი პოზიცია. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვენთან, იმიტომ რომ ურბანული კულტურა დაბალია. საჭიროა საზოგადოებაში მოქალაქეობის შეგრძნება და ურბანული აქტიურობა მაღალ დონეზე ავიდეს.

ალექსანდრე ელისაშვილი – დღეს ვმსჯელობთ მირზა შაფის ქუჩაზე, მაშინ როცა უკვე სამსჯელო აღარაფერია. კლდე მოჭრილია, ისტორიულად ჩამოყალიბებული ქუჩა განჯის გზაზე, სეიდაბადში, ქალაქის შემოსასვლელ ქუჩაზე, სადაც იყო მძიმე დღეში მყოფი, მაგრამ ისტორიული შენობები, აღარ არსებობს. მსჯელობას და დისკუსიას ფასი აქვს მაშინ, ვიდრე გადაწყვეტილებას მიიღებენ. ჩვენი ორგანიზაციის მიზანია, ოდესმე ისეთ ქალაქში გცნოვრობდეთ ყველანი, რომ ქალაქის ხელმძღვანელი იქნება თუ დეველოპერი, პატივს სცემდეს ქალაქს და მის მოქალაქეს და გასაკუთრებით ქალაქის ისტორიულ ნაწილში, წინასწარ, ვიდრე ბუღლოზერებს აამუშავებდეს, პროექტის დამტკიცებამდე, აუხსნის, რის გაკეთებას აპირებს. აქ დაისვა შეკითხვა, ხალხს უნდა ვკითხოთ თუ პროფესიონალებს. კანონი უნდა არეგულირებდეს, სად პროფესიონალს დავეკითხოთ და სად მოსახლეობას. ჩვენ იმან აღგვაშფოთა, რომ რამდენიმე დამეში ბუღლოზერებით მოსპეს ქუჩა, მით უმეტეს, 16

ნომერი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი იყო, სისხლის სამართლის დანაშაულად ითვლებოდა მისი დაზიანებაც კი, არათუ განადგურება, იქ აღარაფერია დარჩენილი. საქმე პროკურატურაში გვაქვს შეტანილი. ვინც ეს გააკეთა, პასუხი ზომ უნდა აგოს.

რაც შეეხება კლდის მოჭრას, ერთ მტკივნეულ ამბავს გავიხსენებ. საბჭოზე, რომელსაც ვესწრებოდი, გითხარით, რომ ზუსტად იმ დროს, როდესაც ჩვენ ვმსჯელობდით, ბულდოზერები ანგრევდნენ თაბორის კლდეს. თქვენ მიპასუხეთ, რომ ნაშალი მიწა იყო ჩამოყრილი. იქიდანვე წავედი საპროტესტო აქციაზე და ვნახე, რომ უზარმაზარი ლოდები იყო ჩამომტვრეული. რამდენიმე ოჯახი დღემდე უსახლკაროდ არის დარჩენილი. ვხედავთ, რომ მერია იქცევა ისე, როგორც იქცევა და შეუვალი ციხესიმაგრეა, უარს ამბობს საჯარო დისკუსიაში მონაწილეობაზე, შემთხვევით თუ სადმე გადავაწყდებით. ამასწინათ გამოფენა გქონდა გუდიაშვილის მოედანზე და უგულავას ძლივს ვუთხარი ორიოდე სიტყვა ამ მოედანთან დაკავშირებით. თქვენ ზომ არ გჭირდებოდათ იმის ახსნა, რა უბანზე იყო ლაპარაკი, სეიდაბადში, აბანოთუბნის თავზე, დაგერწმუნებინათ ის ინვესტორი, ვილაცამ ზომ უნდა მოგვეცეს ამის მაგალითი. მაშინ იმიტომ აღარ შეგხვდით, რომ უკვე ყველაფერი დალეწილი იყო და შეხვედრის აზრს ვეღარ ვხედავდი.

ახლა მაინც მინდა გთხოვოთ დეველოპერებს, რომ როდესაც ხედავთ, რომ ისტორიულ უბანში, მაგალითად, პურის მოედანზე არ შეიძლება რვასართულიანი კორპუსის დადგმა, გვეცით პატივი და გვაჩვენეთ მაგალითი. ის კი, რაც მირზა შაფის ქუჩაზე მოხდა, ერთდროულად უკანონობაც იყო და უპასუხისმგებლობა და ბარბაროსობაც. მაპატიეთ, მაგრამ ასე ვფიქრობ.

გოგი გვახარია – დავასრულოთ დისკუსია. გავიმეორებ, კომუნიკაციის სერიოზული პრობლემაა. ალბათ, როდესაც ჩართულობაზე ვლაპარაკობთ, პირველ რიგში ვგულისხმობთ პროფესიონალების ჩართულობას, იმიტომ რომ როგორც ჩანს ელიტარული არქიტექტურული ჯგუფებიც არის. დღეს ამაზე აღარ გვისაუბრია. როდესაც ურბანიზაციის საკითხს დავუბრუნდებით, ალბათ ესეც იქნება ჩვენი დისკუსიის თემა, არის თუ არა მართლაც პრივილეგირებული არქიტექტურული ჯგუფები და საერთოდ, ვინ და როგორ აშენებს ქალაქს. მაღლობა ყველას, ამით დავასრულოთ დღევანდელი დისკუსია.